

УДК 378.015.31:7:[378.011.3-051:62/64]

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.329097>

Петро Нищак, аспірант кафедри технологічної та професійної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4218-2572>

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті здійснено спробу дослідити сутність та значення естетичного виховання для професійного становлення майбутніх учителів технологій; розкрито зміст ключових естетичних категорій: “естетичний розвиток”, “естетична культура”, “естетичний ідеал”, “естетичний смак”, “естетичні цінності”.

З’ясовано, що творча художньо-трудова діяльність майбутніх учителів технологій має важливе виховне, зокрема й естетичне значення. Вона забезпечує гармонійний зв’язок з віковою народною спадщиною, втіленою у різних видах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Естетичне виховання майбутніх учителів технологій не може реалізуватися відокремлено, бути відірваним від процесу професійної підготовки фахівців, а має виступати невід’ємною складовою формування особистості педагога, узгоджуватися з кінцевою метою його професійного зростання.

Ключові слова: вчитель технологій; естетичне виховання; художньо-трудова діяльність; професійне становлення.
Літ. 12.

Petro Nyshchak, Postgraduate Student of the Technological
and Vocational Education Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4218-2572>

THE ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF AESTHETIC EDUCATION FOR THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF A TECHNOLOGY TEACHER

The article attempts to explore the essence and significance of aesthetic education for the professional development of future technology teachers; the content of key aesthetic categories is revealed: “aesthetic development”, “aesthetic culture”, “aesthetic ideal”, “aesthetic taste”, “aesthetic values”.

Aesthetic education is a component of the educational process, directly aimed at the formation and education of aesthetic feelings, tastes, judgments, artistic abilities of the individual, at the development of his ability to perceive and transform reality according to the laws of beauty in all spheres of activity.

Aesthetic education is closely related to the aesthetic development of the personality, which begins through the aesthetic perception of the surrounding reality, is established through aesthetic consciousness, generates aesthetic emotions and experiences, contributes to the formation of aesthetic feelings and aesthetic taste.

Aesthetic education of future technology teachers cannot be implemented separately, be separated from the process of professional training of specialists, but should be an integral part of the formation of the teacher’s personality, be consistent with the ultimate goal of his professional growth.

The goal of aesthetic education of future technology teachers in modern conditions is to form a harmoniously developed personality of a specialist with a high national and cultural potential, a developed sense of beauty, and established aesthetic tastes.

Aesthetic education of future technology users should be based on the following principles: 1) generalization of aesthetic education and art education; 2) complexity (the system of aesthetic education should be built so that different types of art constantly interact with each other in the process of influencing the personality); 3) creative self-activity (manifested in the ability of students to transfer the acquired creative skills to perform any task); 4) diagnosticity, which involves diagnosing the level of formation of aesthetic qualities of future technology teachers, developing an individual program and strategy for the teacher and students, drawing up an individual program of work with the student depending on the formation of his aesthetic tastes; 5) activity-based, which is aimed at organizing various forms of work with students; 6) correctability, which involves analysis and self-analysis of students’ actions, conducting repeated sections of the formation of aesthetic tastes, studying the results of activity, designing subsequent activities; 7) specific-methodical, which contributes to aesthetic enrichment and identification of creative inclinations of future technology teachers.

Keywords: technology teacher; aesthetic education; artistic and labor activity; professional development.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нині, коли українське суспільство стрімко розвивається у рамках сучасної цивілізації, проблема естетичного виховання особистості набуває особливої актуальності. Головне завдання полягає у формуванні умінь та

навичок глибоко сприймати, розуміти і творчо використовувати на практиці як матеріальні, так і духовні цінності, працювати “за законами краси”.

Естетичне виховання займає все більш значне місце в процесі формування особистості: людина частіше спілкується з мистецтвом, естетичними

аспектами життя (праця, суспільні відносини, оточуюче соціальне середовище, поведінка, побут, природа). Сприймаючи красу мистецтва і дійсності, вона пізнає і закріплює у своїй свідомості суспільні ідеали, збагачує себе, свої взаємовідносини з людьми. Естетичні явища стають реальними факторами суспільно корисної діяльності, що визнають відношення людини до дійсності. Все це вимагає чіткого визначення сутності естетичного виховання індивіда, його основних завдань, функцій і взаємозв'язків з іншими аспектами виховання особистості.

Аналіз досліджень з проблеми. Чимало вчених-педагогів (Д. Джола [3], І. Зязюн [5], Н. Калашник [6], В. Кудін [7], О. Оніщенко [8], О. Отич [9], С. Сисоєва [4], М. Чепіль [11], та ін.) зробили вагомий внесок у розробку теорії естетичного виховання. Передовсім ними визначені основні поняття, на які необхідно спиратися при побудові системи естетичного виховання майбутніх учителів технологій.

У своїх наукових працях Д. Джола акцентує увагу на педагогічних та психологічних критеріях розвитку в учнів (студентів) природної основи естетичного ставлення до дійсності – вміння творчо відтворювати художні явища, зберігати їх у пам'яті, давати їм смислову оцінку та самостійно створювати. До соціальних критеріїв розвитку природних основ естетичного ставлення до мистецтва та життя науковець відносить насамперед формування звичної потреби та здатності до аналізу навколишніх явищ з естетичної точки зору [3].

Значний внесок у розробку проблеми естетичного ставлення до дійсності зробив В. Кудін. Розглядаючи питання естетичної культури, дослідник обґрунтовує визначення категорії “естетичне відношення” як діалектично ціннісну взаємодію двох аспектів естетичної свідомості особистості: сприйнятливої чутливості, з одного боку, та “відчувального” розуму, що виражається у творчій уяві і діях – з іншого [7].

Естетичне відношення до дійсності, зазначає О. Оніщенко, – це сукупність залежностей та зв'язків, які виникають у процесі художньої та естетичної діяльності індивіда. Дослідниця виділяє критерії естетичного відношення до дійсності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема здатність бачити та сприймати твори народного мистецтва, правильно їх оцінювати та тісно пов'язувати із загальною здатністю до переживання естетичних почуттів [8]. Водночас О. Отич виокремлює критерії та параметри розвитку естетичної діяльності: 1) здатність до естетичного сприйняття дійсності; 2) ступінь сформованості естетичних оцінок; 3) розвиток здатності до естетичної діяльності [9].

Таким чином, у психолого-педагогічній науці проблема естетичного відношення до дійсності займала і займає одне з ключових місць. Саме собою естетичне відношення людини до дійсності з педа-

гогічної погляду передбачає активність, що виражається у результатах цього відношення: в естетичному сприйнятті, естетичній оцінці, судженнях, переживаннях, співпереживаннях, естетичних уявленнях і художньо-творчих здібностях.

Мета дослідження – дослідити сутність та значення естетичного виховання для професійного становлення майбутніх учителів технологій; розкрити зміст ключових естетичних категорій “естетичний розвиток”, “естетична культура”, “естетичний ідеал”, “естетичний смак”, “естетичні цінності”.

Виклад основного матеріалу. Естетичне виховання прямо й опосередковано пов'язане з вирішенням ряду економічних проблем, оскільки суспільне виробництво направлене на задоволення духовних і матеріальних потреб людей. З ростом суспільної свідомості загальнокультурного і художнього рівня людей зростає їх вимогливість до себе, до свого духовного збагачення. Цей об'єктивний процес робить красу виготовлених товарів одним із важливих елементів їх якості [1].

У словнику-довіднику з професійної педагогіки поняття “естетичне виховання” визначається як формування у людини здібності повноцінного сприймання, розуміння й оцінювання прекрасного в житті, праці, мистецтві, творчості; розвиток здатності насолоджуватися прекрасним [10, 67]. Словник коротких термінів з педагогіки інтерпретує естетичне виховання, як педагогічну діяльність, спрямовану на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси [12, 12].

У монографії “Естетичне виховання школярів” за редакцією С. Сисоєвої під цією категорією визначено цілеспрямований, організований і контрольований процес формування в особистості естетичного ставлення до дійсності та естетичної діяльності [4, 6]. Естетичне відображення дійсності людиною, стверджує С. Сисоєва, – це складний, глибокий та багатоманітний процес. Для естетичного відображення, освоєння, повноцінного естетичного ставлення до дійсності та мистецтва необхідними є художньо-естетична освіта, розвиток специфічних психічних процесів та психологічних механізмів естетично розвиненої особистості [4].

Необхідність формування уміння взаємодіяти зі світом прекрасного, встановлювати плідний діалог з естетичними цінностями навколишньої дійсності та мистецтва, привносити в природне і соціальне довкілля елементи естетичної виразності є надзвичайно важливим і передбачає відповідну суспільну увагу та педагогічне забезпечення, зокрема в системі вищої освіти, особливо у професійній підготовці майбутніх учителів технологій.

Визнано, що творча художньо-трудова діяльність майбутніх учителів технологій має важливе виховне, зокрема й естетичне значення. Вона забезпечує гармонійний зв'язок з віковою народною спад-

щиною, втіленою у вишивці, ткацтві, в'язанні, писанкарстві, плетінні, різьбленні, гончарстві та інших видах художніх ремесел.

На основі узагальнення педагогічних досліджень М. Чепіль та І. Паласевич, нами виокремлено такі принципи естетичного виховання майбутніх учителів технологій [11, 142]:

1) усезагальності естетичного виховання і художньої освіти;

2) комплексності, який у реалізації системи естетичного виховання має подвійне значення: система естетичного виховання повинна будуватися так, щоб різні види мистецтва постійно взаємодіяли між собою в процесі впливу на особистість, тобто організовується необхідність тісної взаємодії мистецтва на основі міжпредметних зв'язків;

3) творчої самодіяльності – виявляється у здатності здобувачів освіти переносити набуті творчі навички на виконання будь-якої справи;

4) діагностичний, що передбачає діагностування рівня сформованості естетичних якостей майбутніх учителів технологій, розробку індивідуальної програми та стратегії роботи викладача і студентів, складання індивідуальної програми роботи зі студентом залежно від формування у нього естетичних смаків;

5) діяльнісний характер, спрямований на організацію різноманітних форм роботи із здобувачами освіти: участь у самоврядуванні, колективних творчих справах, добродійних формах роботи тощо, перенесення теоретичного досвіду естетичного виховання безпосередньо на практичний шлях використання різноманітних ситуативних прийомів;

6) коригувальний, який передбачає аналіз та самоаналіз дій студентів, проведення повторних зрізів сформованості естетичних смаків, вивчення результатів діяльності, проектування наступних видів діяльності;

7) конкретно-методичний, який сприяє естетичному збагаченню та виявленню творчих нахилів майбутніх учителів технологій.

Розглянемо іншу категорію – *естетичний розвиток*. Поняття “розвиток” у педагогічному словнику академіка С. Гончаренка розглядається як зміна, що являє собою перехід від простого до більш складного, від нижчого до вищого; процес, в якому поступово кількісні зміни приводять до появи якісних змін [0, 204]. Психічний розвиток індивіда є складовою частиною його загального розвитку, це – збагачення змісту його психічного життя, поступовий рух від нижчих його форм до вищих, процес становлення свідомої особистості.

Грунтуючись на цьому визначенні, естетичний розвиток виступає як складова загального психічного розвитку уможливорює збагачення змісту таких естетичних якостей, як естетичне сприйняття, смак, художньо-образне мислення, естетичні емоції, потреби, вміння, навички, здібності, а також

створює умови для реалізації потенційних можливостей особистості, процесу її естетичного становлення. Лише коли сама людина буде зацікавлена у власному естетичному розвитку, зовнішній естетичний виховний вплив буде успішним. Потреба в естетичному самовихованні може виникнути тільки в індивіда з розвинутою індивідуальністю, багатими духовними запитами, критичною самосвідомістю, прагненням до творчої самореалізації. Тому формування цих характеристик особистості майбутнього вчителя технологій є неодмінною умовою його естетичного розвитку.

Поняття естетичного виховання слід відрізнити від поняття естетичного розвитку. Естетичний розвиток – об'єктивний процес набуття особистістю якостей та властивостей естетичного суб'єкта, він відбувається під дією усієї сукупності об'єктивних та суб'єктивних умов життя.

На відміну від стихійного процесу естетичного розвитку естетичне виховання, як необхідна риса суспільного життя, передбачає цілком свідомий, науково обґрунтований, систематичний підхід до формування особистості. У процесі естетичного виховання розвиток особистості стає об'єктом цілеспрямованого та планомірного впливу, що піддається соціальному управлінню й координації різноманітних його елементів. У результаті такого впливу відбувається прищеплення певних норм, понять, поглядів, способів та форм діяльності, поведінки, соціальної активності, смаків, прийнятих у даному суспільстві [5].

Естетичний розвиток особистості починається з моменту, коли людина відчуває потребу та здатність сприймати красу навколо себе.

Естетичне сприйняття розглядається як вибіркове сприйняття об'єктів, явищ та процесів матеріального світу, а також духовного життя суспільства. Причому вибіркковість тут, насамперед, визначається уявленнями про прекрасне, які склалися в народі.

Естетичне сприйняття розглядається як повне змістове освоєння об'єкта. Тобто естетичне сприйняття – властивість людини до виділення в явищах дійсності, мистецтві, праці таких якостей, які народжують естетичні переживання.

Багатьма педагогами естетичне виховання розглядається як виховання естетичної культури особистості, її відношення до естетичних цінностей. Тому виникає необхідність визначення такої категорії, як естетична культура.

Поняття “*естетична культура особистості*” – змістовне та багатопланове. Воно містить: естетичну освіченість (систему естетичних знань); вихованість (у сфері емоційно-чуттєвої структури особистості, її стереотипів у сфері поведінки, спілкування, зовнішнього виду, мови); розвиненість (рівень розвитку естетичних потреб, почуттів, смаків, ідеалів).

У практиці естетико-виховної роботи закладів освіти естетичне виховання ототожнюється із художнім вихованням, художньою культурою. Оскільки формою суспільної свідомості є мистецтво, то й формування культури людських почуттів нерозривно пов'язане з прилученням особи до постійного спілкування з усіма формами художньої діяльності, найвищою, з яких є мистецтво. Ця сторона естетичного виховання здійснюється у формі художнього виховання. Останнє передбачає формування у студентів здатності адекватно розуміти витвір мистецтва, отримувати насолоду від його споглядання та творення. Відповідно під художньою культурою розуміється потреба та здатність індивіда освоювати й створювати світ цінностей мистецтва.

Важливим аспектом естетичної культури виступає *естетична свідомість*, яка являє собою частину суспільної свідомості, яка відображає усе багатство естетичного відношення людини до світу і виражає її активний погляд до гармонії, досконалості, краси, до ідеалу прекрасного. Під естетичною свідомістю нами розуміється сформована в процесі безперервного спілкування з соціальною дійсністю, природою, мистецтвом, послідовно вдосконалювана в системі художньої освіти і естетичного виховання сукупність ідей, теорій, поглядів, критеріїв, художніх суджень, смаків. Естетична свідомість визначальним чином впливає на сприйняття, оцінку індивідом навколишньої дійсності, на його емоційні переживання.

Для розвитку структурних елементів естетичної свідомості особистості необхідно закріпити ті чи інші психологічні процеси у стійких психічних утвореннях та фізіологічному механізмі. В естетичній свідомості такою основою є естетичне почуття, яке являє собою концентрований прояв і закріплення сили відповідних емоцій та переживань.

Естетична емоція – це вищий етап розвитку людської чуттєвості в її діючому, безпосередньому прояві. Це насамперед реакція на естетичний вплив самої дійсності. На відміну від біологічної емоції, яка “працює” на інстинктивному рівні, естетична емоція забезпечує людині чуттєве задоволення або, навпаки, різке неприйняття діючої на неї дійсності.

Естетична емоція може впливати на процес удосконалення суттєвих сил людини. Через неї індивід стикається з об'єктами, що відповідають або не відповідають його бажанням, прагненню досягти мети. Позитивні та негативні емоції на цьому шляху переростають в естетичні переживання, спонукаючи до активної естетичної діяльності особистості.

Естетичне переживання – це конкретний психічний стан організму, визнаний певною сильною емоцією. Хоча естетичні об'єкти викликають в організмі численні реакції, але серед їх множини виділяється сильний емоціональний поштовх, який

і визначає стан радості, захоплення або суму, обурення, співчуття, чуйності.

При дослідженні природи естетичного переживання, встановлено, що об'єкт переживання повинен бути вибірково-виразним, відповідати суб'єктивним уявленням про красу та прекрасне, гармонійне, досконале, або тому, що заперечує цим уявленням і викликає протилежні емоції та переживання.

Емоції та переживання кожен раз виражаються у почуттях. Почуття, фізіологічні та естетичні, мають відмінності. Фізіологічні почуття, із якими народжується будь-яка здорова людина – це тільки передумова розвитку естетичних почуттів.

Естетичне почуття реалізується як складне відношення до об'єкта. Воно включає аналіз об'єкта та його оцінку згідно із суспільним та особистісним естетичним ідеалами, що отримує своє втілення в судженні смаку. Лише у процесі постійного контакту зі світом, естетично значущими предметами та явищами відбувається розвиток естетичного почуття через накопичення зорових, слухових та інших вражень. Естетичне почуття – найбільш високий тип людського почуття.

Отже, під естетичним почуттям доцільно розуміти суб'єктивне емоціональне переживання, народжене оцінювальним відношенням індивіда до естетичного предмету (твору мистецтва, суспільного явища, людини, природи, праці), яке виражається у духовній насолоді або зневазі та супроводжує сприйняття й оцінку даного предмету в єдності його змісту і форми.

Поряд із естетичним почуттям у систему структурних елементів естетичної свідомості входить *естетичний смак*. На відміну від почуття, яке визначає свої взаємовідносини зі світом на емоційно-психологічному рівні, естетичний смак – це синтез емоційного та раціонального. В естетичному смаку поєднується здатність людини висловлювати свої думки про естетичні переваги певних предметів та явищ. Саме смак і є специфічною формою активності естетичного суб'єкта. Він не тільки несе в собі творчі начала та інтуїцію узгодженості форми та змісту, а й виражає їх як самопочуття цього суб'єкта.

Практичний вплив естетичного смаку має досить велике значення в багатьох сферах людської діяльності. Розвинутий смак ніби диктує бажаний ступінь досконалості. З психологічного погляду естетичний смак належить до достатньо стійких утворень, які здебільшого і визначають собою діючі та рефлекторні прояви особистості. Естетичний смак немовби підкреслює контури цілеспрямованої діяльності людини, спрямованої на досягнення у неї оптимальних та найбільш досконалих результатів у конкретно-історичних умовах її життєдіяльності.

Естетичний смак у педагогічній науці розглядається як властивість людини оцінювати предме-

ти, явища, ситуації з точки зору їх естетичних якостей. Таким чином, можемо в цілому визначити естетичний смак як систему чуттєво-раціональних вподобань особистості, які виникають та розвиваються на основі історично детермінованих уявлень кожного індивіда про прекрасне та спрямовують її до активної життєдіяльності.

Висновки. Таким чином, естетичне виховання майбутніх учителів технологій у сучасних умовах полягає у формуванні гармонійно розвиненої особистості фахівця з високим національним культурним потенціалом, розвиненим почуття прекрасного, усталеними естетичними смаками. Естетичне виховання тісно пов'язане з естетичним розвитком особистості, що розпочинається через естетичне сприйняття оточуючої дійсності, утверджується через естетичну свідомість, породжує естетичні емоції і переживання, сприяє формуванню естетичних почуттів та естетичного смаку.

Естетичне виховання майбутніх учителів технологій не може реалізуватися відокремлено, бути відірваним від процесу професійної підготовки фахівців, а має виступати невід'ємною складовою формування особистості педагога, узгоджуватися з кінцевою метою його професійного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баленок В.С. Естетичне і природа. Питання естетичного відношення до дійсності. Київ: Мистецтво, 1973. 194 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Дзола Д.Б. Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: навч.-метод. посіб. Київ: ІЗМН, 1998. 390 с.
4. Естетичне виховання школярів: монографія / за ред. С. Сисоевої. Київ: Пегаз, 2013. 342 с.
5. Зязюн І. А. Естетичне виховання – важливіший із складників загальнодержавної культурної політики. *Рідна школа*. 1994. № 1. С. 2–8.
6. Калашник Н.Г. Естетичні смаки, їх витоки та формування: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2016. 344 с.
7. Кудін В.О. Естетичне в системі навчання і виховання. *Єдність раціонального та емоційно-почуттєвого в освітньо-виховних системах*: наук.-метод. зб. Харків: ХДПУ, 1996. С. 12–14.
8. Оніщенко М. О. Естетичне виховання: історичні традиції та сучасність. *Мистецтво та освіта*. 1998. № 3. С. 2–6.
9. Отич О.М. Естетичний сенс індивідуальності. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*: зб. наук. пр. Київ, 2008. Вип. 3. С. 40–52.
10. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.
11. Чепіль М.М., Паласевич І.Л. Теоретичні засади естетичного виховання підлітків. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені*

Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Вінниця, 2012. Вип. 36. С. 139–143.

12. Ящик Т.О., Степанюк В.В. Словник коротких термінів з педагогіки. Луцький фаховий педагогічний коледж КЗВО “Луцький пед. коледж” Волинської обласної ради. Луцьк: ФОП Мажула Ю.М., 2022. 50 с.

REFERENCES

1. Balenok, V.S. (1973). Estetychne i pryroda. Pytannia estetychnoho vidnoshennia do diisnosti [Aesthetics and Nature. The Question of the Aesthetic Attitude to Reality]. Kyiv, 194 p. [in Ukrainian].
2. Honcharenko, S.U. (1997). Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv, 376 p. [in Ukrainian].
3. Dzhola, D.B. & Shcherbo, A.B. (1998). Teoriia i metodyka estetychnoho vykhovannia shkoliariv [Theory and methods of aesthetic education of schoolchildren: teaching and methodical manual]. Kyiv, 390 p. [in Ukrainian].
4. Estetychne vykhovannia shkoliariv [Aesthetic Education of Schoolchildren]. (2013). (Ed.). S. Sysoieva. Kyiv, 342 p. [in Ukrainian].
5. Ziaziun, I.A. (1994). Estetychne vykhovannia – vazhlyvishyi iz skladnykiv zahalnodержavnoi kulturnoi polityky [Aesthetic education is the most important component of the national cultural policy]. *Native school*. No. 1. pp. 2–8. [in Ukrainian].
6. Kalashnyk, N.H. (2016). Estetychni smaky, yikh vytoky ta formuvannia [Aesthetic tastes, their origins and formation: monograph]. Zaporizhzhia, 344 p. [in Ukrainian].
7. Kudin, V.O. (1996). Estetychne v systemi navchannia i vykhovannia [Aesthetics in the system of education and upbringing]. *Unity of the rational and emotional-sensual in educational systems: scientific-methodological collection*. Khar'kov, pp. 12–14. [in Ukrainian].
8. Onishchenko, O. (1998). Estetychne vykhovannia: istorychni tradytsii ta suchasnist [Aesthetic education: historical traditions and modernity]. *Art and Education*. No. 3. pp. 2–6. [in Ukrainian].
9. Otych, O.M. (2008). Estetychnyi sens indyvidualnosti [The Aesthetic Sense of Individuality]. *Art Education: Content, Technologies, Management*. Vol. 3. Kyiv, pp. 40–52. [in Ukrainian].
10. Slovnyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky [Dictionary-reference book on professional pedagogy]. (2006). (Ed.). A.V. Semenova. Odesa, 221 p. [in Ukrainian].
11. Chepil, M.M. & Palasevych, I.L. (2012). Teoretychni zasady estetychnoho vykhovannia pidlitkiv [Theoretical principles of aesthetic education of adolescents]. *Scientific notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*. Vinnytsia, Vol. 36. pp. 139–143. [in Ukrainian].
12. Iatsyk, T.O. & Stepaniuk, V.V. (2022). Slovnyk kortkykh terminiv z pedahohiky [Dictionary of short terms in pedagogy]. Luts'k Professional Pedagogical College of Higher Educational Institution “Luts'k Pedagogical College” of the Volyn Regional Council. Luts'k, 50 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.03.2025

